

ค่านิยมและการยอมรับของสังคมที่มีต่อการจัดสวัสดิการ ด้านการศึกษารองคนพิการ

นิภาพรรณ เจนสันติกุล*

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง ค่านิยมและการยอมรับของสังคมที่มีต่อการจัดสวัสดิการด้านการศึกษารองคนพิการ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาค่านิยมและการยอมรับทางสังคมที่มีต่อการจัดสวัสดิการด้านการศึกษารองคนพิการ โดยมีกลุ่มตัวอย่าง 4 กลุ่ม ได้แก่ ผู้บริหารมหาวิทยาลัย อาจารย์ประจำ เพื่อนร่วมชั้นเรียน และผู้ประกอบการ จากมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิตและมหาวิทยาลัยมหิดล โดยใช้วิธีการสุ่มแบบไม่ใช้ความน่าจะเป็นแบบลูกโซ่ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

ผลการวิจัย พบว่า

1. ค่านิยมของสังคมที่มีต่อการจัดสวัสดิการด้านการศึกษารองคนพิการ พบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีความเชื่อว่า คนพิการสามารถเรียนรู้ได้และอยู่ร่วมในสังคมได้ สัญลักษณ์ส่วนใหญ่ที่สื่อถึงคนพิการ ได้แก่ วีลแชร์ ข้อความ/คำพูดต่อไปนี้ไม่ควรพูดต่อคนพิการ ได้แก่ “ต่ำ และ ไร้ค่า” หรือ “คนพิการ” หรือ “ภาระของสังคม” สำหรับการจัดสวัสดิการด้านการศึกษารองคนพิการ พบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีความเห็นว่า กฎหมายเกี่ยวกับคนพิการ และนโยบายสวัสดิการด้านต่างๆ สำหรับคนพิการมีความเหมาะสม แต่ยังขาดแคลนในเรื่องเครื่องอำนวยความสะดวกหรือการให้บริการทางการศึกษาแก่คนพิการ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ เครื่องอัดเสียง ลำมภาษามือ รถเข็น การอำนวยความสะดวกด้วยการสร้างทางลาด

2. การยอมรับของสังคมที่มีต่อการจัดสวัสดิการด้านการศึกษารองคนพิการ พบว่า กลุ่มตัวอย่าง ยอมรับการทำงานของคนพิการ เนื่องจากคนพิการมีความสามารถในการทำงานตามตำแหน่งงานที่สถานประกอบการจัดสรรให้โดยคำนึงถึงสภาพความพิการ ตามหลักการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่ว่า การจัดสรรคนให้ตรงกับงาน

Abstract

The research on the value and acceptance of society to education welfare management for persons with disabilities had objective to study the value and acceptance of society to education welfare management for persons with disabilities wherefrom the data were collected from four sampled groups consisting of school administrators, lecturers, classmates from Suan Dusit Rajabhat University and Mahidol University and entrepreneurs. The used sampling procedure was not the chain style probability technique. The instrument used in this research was the structural interview questionnaires.

*กำลังศึกษาปริญญาเอกสาขานโยบายสาธารณะและการจัดการภาครัฐ มหาวิทยาลัยมหิดล.

The research result was found that:

1. The value of society to education welfare management for persons with disabilities was found that the samples believed that persons with disabilities could learn and live together in our society. The most symbol implied of persons with disabilities was the wheel-chair. The following statements/words should not speak to persons with disabilities such as “low” and “worthless” or “the disables” or “burden of society”. For education welfare organization, it was found that the sample group had opinion that the law concerning the disables and the policy on various social welfares for the disables are, at present, suitable but it still lacked of facilitation things enabling convenient giving education service to the disables such as printed matter media, tape recorder, sign language interpreters, wheel-chair and facilitation by providing the elevating ramp.

2. The acceptance of society to education welfare management for persons with disabilities was found that the sample group accepted the ability of persons with disabilities because they have a competence to work in the working positions provided for them by the working establishments regarding on the condition of disabilities according to the human resources administration principle that said “put the right man on the right job”.

คำสำคัญ: ค่านิยม การยอมรับของสังคม สวัสดิการด้านการศึกษา คนพิการ

Key words: Value, Acceptance of society, Education welfare, Persons with disabilities

บทนำ

เมื่อกล่าวถึงความพิการ มักเกิดคำถามขึ้นเสมอว่า ความพิการก่อให้เกิดผลกระทบหรือมีการเปลี่ยนแปลงในชีวิตอย่างไรบ้าง คนพิการแต่ละประเภทมีความเหมือนและแตกต่างกันอย่างไร และปัจจุบันนี้ คนพิการได้รับการดูแลและเข้าถึงบริการสาธารณะมากน้อยเพียงใด ซึ่งคำถามต่างๆ เหล่านี้เป็นที่มาของการวิจัย ในภาษาอังกฤษ คำว่า ความพิการ คือ disability ซึ่งโดยรากศัพท์แล้วประกอบขึ้นจากคำว่า dis ซึ่งหมายถึง not/to undo/to take away และคำว่า ability ดังนั้น disability จึงมีความหมายตรงตัวว่าเป็น “การทำให้ไร้ความสามารถ” (Proctor, 1978) ด้วยเหตุนี้ พิการจึงเป็นคำที่บ่งชี้ว่าบุคคลผู้มีลักษณะดังกล่าวเผชิญกับภาวะบางอย่างที่ทำให้ขาดซึ่งความสามารถ ไม่ว่าจะเป็นด้านกายภาพ หรือสติปัญญา ทั้งนี้ความสามารถนับเป็นสิ่งที่น่าพึงปรารถนา เนื่องจากช่วยให้บุคคลบรรลุถึงความสำเร็จต่างๆ ได้ ไม่ว่าจะเป็นแง่ของชีวิตหรือการทำงาน ไม่เพียงแต่เท่านั้น ความสามารถหลายประการยังถือเป็นคุณลักษณะที่ประกอบขึ้นเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ไม่ว่าจะเป็นในฐานะปัจเจกบุคคลหรือสมาชิกของสังคมอีกด้วย ดังนั้นความพิการจึงเป็นมโนทัศน์เชิงบรรทัดฐานที่มีนัยยะเชิงตัดสินว่าผู้พิการนั้นขาดลักษณะที่พึงปรารถนาบางประการอันทำให้ไม่สามารถมีชีวิตที่ดีได้ แต่ความพร่องนี้ก็อาจกินความลึกซึ้งเลยไปถึงการกลายเป็นผู้ที่ไม่พึงปรารถนาในฐานะมนุษย์ที่ไม่สมบูรณ์เลยทีเดียวเมื่อพิจารณาแล้ว จึงเห็นได้ว่าความเข้าใจเรื่องความพิการมีความเกี่ยวข้องกับ

มโนทัศน์เรื่องความเป็นมนุษย์ และชีวิตที่ดี (Kucsewski, 2001) นอกจากนี้ความพิการยังส่งผลในเรื่องของการจำกัดบทบาทหน้าที่ที่กิจกรรมประจำวันและมีผลทำให้เกิดการตีตราทางสังคม (social stigma) และปัญหาทางจิตใจส่งผลให้เกิดการปรับตัวทางด้านจิตสังคมของคนพิการ (ทวี เชื้อสุวรรณทวี, 2551: หน้า 7) ปัจจุบันมีการประมาณการถึงจำนวนผู้พิการในประเทศไทยที่แตกต่างกันไป มีจำนวนตั้งแต่ 1.1 ล้านคน ถึง 4.8 ล้านคน ถึง 6.3 ล้านคน หรือร้อยละ 10 ของประชากรทั้งประเทศ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2545; คณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการสังคมแห่งชาติ, 2545; WHO, 1998) และใน พ.ศ. 2550 พบว่าจำนวนคนพิการเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 2.0 ซึ่งหมายความว่าในประชากร 100 คนจะมีคนพิการ 2 คน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2550) แม้จำนวนและสถิติผู้พิการอาจมีความแตกต่างกันไป แต่ที่สำคัญกว่านั้นก็คือมีปัจจัยบางประการที่จะทำให้จำนวนผู้พิการในประเทศมีจำนวนมากขึ้น โดยเฉพาะพฤติกรรมเกี่ยวกับความปลอดภัยในการขับขี่พาหนะไม่ถูกต้อง เช่น ขับขี่ในขณะมีเมเมา การไม่รัดเข็มขัดนิรภัย และไม่สวมหมวกนิรภัยขณะขับขี่พาหนะ ส่งผลทำให้เกิดอุบัติเหตุเสียชีวิตและพิการมากขึ้น แม้ว่าจะมีความพิการเกิดขึ้นแต่คนพิการเหล่านี้มีความต้องการพื้นฐานเหมือนกับบุคคลทั่วไปที่ต้องการเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของสังคม การได้รับการบริการทางการแพทย์ การได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพ และการได้รับการศึกษาเพื่อมีโอกาสในการทำงานอย่างไรก็ตามถึงแม้ว่ารัฐบาลและภาคเอกชนได้พยายามส่งเสริมการศึกษาแต่ปัจจุบันมีคนพิการเพียง 1 ใน 3 ของคนพิการทั้งหมดที่ได้รับการศึกษาบ้าง แต่ส่วนใหญ่ก็จะไม่ได้รับการศึกษาเลยอันเนื่องมาจากปัญหาความขาดแคลนและความไม่พร้อมของหน่วยงานและผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่าย และคนพิการ 1 ใน 3 ที่เข้ามาศึกษามีความต้องการด้านการศึกษาต่างๆ อาทิ การจัดสถานที่เรียนที่เอื้ออำนวยคนพิการ การจัดหลักสูตรที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของคนพิการ ความต้องการครู บุคลากร ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้เกี่ยวกับคนพิการโดยตรงรวมทั้งการมีล่ามภาษามือสำหรับคนหูหนวก เป็นต้น ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้เป็นสิ่งที่คนพิการจะต้องมีการปรับตัวเมื่อเข้ามาศึกษาเพื่อให้สามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมไทยนอกจากปัจจัยดังกล่าวข้างต้น ปัจจัยภายนอกก็มีส่วนสำคัญ ซึ่งปัจจัยภายนอกในที่นี้คือการตอบสนองของบุคคลอื่น ชุมชน สังคมต่อคนพิการก็ส่งผลกระทบต่อการปรับตัว ภาวะจิตสังคมของคนพิการเช่นกัน ซึ่งปัจจัยภายนอกที่สำคัญ โดยเฉพาะค่านิยม ความเชื่อ การให้ความหมายต่อความพิการของสังคม ชุมชนรอบข้างคนพิการถือเป็นสิ่งที่คนพิการต้องเผชิญและยากที่จะควบคุม ซิลเลอร์ (Siller, 1976 อ้างถึงใน ทวี เชื้อสุวรรณทวี, 2551: หน้า 15-16) พบว่า คนพิการ จะถูกมองข้ามจากคนทั่วไป ว่ามีลักษณะอย่างน้อย 7 ประการดังนี้ 1) มีปัญหาด้านปฏิสัมพันธ์ (interaction strain) 2) ปฏิเสธความสัมพันธ์ ความใกล้ชิดกับคนอื่น (rejection of intimacy) 3) ปฏิเสธไม่เป็นมิตรกับสังคมรอบข้างและสังคมทั่วไป (generalized rejection) 4) การมีพลังอำนาจและครอบงำ (authoritarian virtuousness) กล่าวคือมีความเป็นอัตตาสูง เรียกร้องการดูแลช่วยเหลือเป็นพิเศษ เมื่อมีสิทธิรู้สึกเป็นอันตรายกว่าที่คิด 5) มีความผิดปกติทางอารมณ์ (inferred emotional consequences) โดยเฉพาะความไม่เป็นมิตรและก้าวร้าว 6) บุคลิกลักษณะแบบคนมีทุกข์ (distressed identification) โดยเฉพาะความอ่อนไหวทางอารมณ์ ขี้ระแวงและวิตกกังวลสูง 7) มีข้อจำกัดและขาดความสามารถในการเผชิญปัญหาและสิ่งแวดล้อม (functional limitation) การมีค่านิยม การให้คุณค่า ความหมายต่อคนพิการหรือความพิการไม่ว่าจะเป็นทิศทางบวกหรือลบย่อม มีผลต่อท่าทีในการ

ปฏิบัติต่อคนพิการที่แตกต่างกันไปด้วย อาทิ หากรู้สึกว่าคนพิการเป็นคนอ่อนแอ ไม่มีค่า บุคคลนั้นก็มักจะแสดงท่าทีสมเพชเวทนาหรือปกป้องเกินจริงหรือละเลยที่จะพัฒนาช่วยเหลือรวมถึงการกีดกัน การเอารัดเอาเปรียบคนพิการ แต่หากบุคคลรู้สึกว่า คนพิการเป็นบุคคลที่มีคุณค่า มีศักยภาพและสามารถพัฒนาให้มีความสามารถทัดเทียมคนปกติทั่วไป บุคคลนั้นก็มักจะแสดงท่าทีกระตุ้น ส่งเสริมศักยภาพและเสริมพลังการให้โอกาสแก่คนพิการ เป็นต้น

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาข้างต้น และผลจากการค้นคว้างานวิจัยในช่วง พ.ศ. 2543-2553 ในฐานข้อมูล TCI โดยใช้คำสำคัญ “คนพิการ” พบว่า มีบทความจำนวน 62 รายการ โดยส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับประเด็นต่างๆ อาทิ การเข้าถึงบริการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน การจ้างงานและการคุ้มครองแรงงานคนพิการ การพัฒนาระบบสาธารณสุขในการดูแลคนพิการโดยชุมชน ผลการประกอบอาชีพอิสระของคนพิการ เป็นต้น ซึ่งยังมีงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับค่านิยมและการยอมรับทางสังคมที่มีต่อการจัดสวัสดิการด้านการศึกษาของคนพิการน้อย ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาค่านิยมและการยอมรับทางสังคมที่มีต่อการจัดสวัสดิการด้านการศึกษาของคนพิการ โดยกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษาค่านิยมและการยอมรับทางสังคมที่มีต่อการจัดสวัสดิการด้านการศึกษาของคนพิการ โดยกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษาค่านิยมและการยอมรับทางสังคมที่มีต่อการจัดสวัสดิการด้านการศึกษาของคนพิการ โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ที่มีความรอบรู้ในเรื่องการจัดสวัสดิการทางการศึกษามาอย่างยาวนานและมีประสบการณ์ในการเข้าอบรม การศึกษาดูงาน มีความใกล้ชิดกับกับคนพิการ นอกจากนี้ยังมีความเกี่ยวข้องในการจัดสวัสดิการการศึกษาให้กับคนพิการทั้งในรูปแบบพิเศษและรูปแบบทั่วไปเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาไปยังมหาวิทยาลัยอื่นๆ ต่อไป ซึ่งข้อมูลต่างๆ ที่ได้รับจะทำให้เห็นมุมมองของบุคคลที่เกี่ยวข้องว่ามีค่านิยม ความเชื่อ ความคิด ทศนคติ ความคาดหวัง และวัฒนธรรม การให้สัญลักษณ์ การใช้ข้อความที่มีต่อการจัดสวัสดิการด้านการศึกษาของคนพิการอย่างไร รวมถึงการยอมรับทางสังคมที่มีต่อการจัดสวัสดิการด้านการศึกษาของคนพิการที่เกิดจากการรับรู้ การปฏิบัติและการยอมรับ การมีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ และสิ่งแวดล้อม เพื่อนำไปสู่การพัฒนายุทธศาสตร์หรือจัดทำนโยบายสวัสดิการด้านการศึกษาที่เหมาะสมกับคนพิการต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาค่านิยมและการยอมรับทางสังคมที่มีต่อการจัดสวัสดิการด้านการศึกษาของ คนพิการ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แนวทางเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยได้วางแผนขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

1. ดำเนินการสำรวจศึกษาข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิด้วยการวิจัยเอกสาร (documentary research) จากฐานข้อมูล TCI ซึ่งมีบทความจำนวน 62 รายการ จัดหมวดหมู่ข้อมูลและจำแนกข้อมูลตามระยะเวลา โดยต้องเป็นงานวิจัยในช่วง พ.ศ. 2543-2553 และรวบรวมรายชื่อของนักศึกษาที่มีความพิการในมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิตและมหาวิทยาลัยมหิดล

๒. ศึกษากรอบแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ ค่านิยมและการยอมรับของสังคม การศึกษา และการจัดสวัสดิการ

๓. ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล สภาพปัญหา และแนวคิดทฤษฎีต่างๆ พัฒนาเป็นกรอบแนวคิดและสร้างเครื่องมือในการจัดเก็บข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยนี้ได้แก่ การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างโดยแบบสัมภาษณ์มีการตรวจสอบทางเนื้อหาและผ่านการวิพากษ์จากผู้ทรงคุณวุฒิ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยค่านิยมและการยอมรับของสังคมที่มีต่อการจัดสวัสดิการด้านการศึกษาของคนพิการ สามารถแบ่งออกเป็น

1. ผลการวิจัยด้านค่านิยมของสังคมที่มีต่อการจัดสวัสดิการด้านการศึกษาของคนพิการ
2. ผลการวิจัยด้านการยอมรับของสังคมที่มีต่อการจัดสวัสดิการด้านการศึกษาของคนพิการ

ผลการวิจัยด้านค่านิยมของสังคมที่มีต่อการจัดสวัสดิการด้านการศึกษาของคนพิการ

ผลการวิจัย พบว่า ค่านิยมของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant) 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้บริหารมหาวิทยาลัย 2) อาจารย์ประจำ 3) เพื่อนร่วมชั้นเรียน 4) ผู้ประกอบการ สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้ ผู้บริหารมหาวิทยาลัยได้ให้นิยามของคนพิการไว้ใกล้เคียงกันว่า ความพิการ คือ “ความบกพร่องทางร่างกาย ส่วนใดส่วนหนึ่ง ความพิการไม่ใช่ความพิการทั้งหมด สามารถพัฒนาได้ การให้การศึกษา คือ การให้โดยไม่ต้องคำนึงถึงความพิการ” และเมื่อได้ก็ตามที่มีการกล่าวถึงคำว่าพิการ ผู้บริหารมหาวิทยาลัยจะนึกถึงสัญลักษณ์รูปรถเข็น แว่นตา เป็นต้น ความพิการไม่ใช่อุปสรรคของการเรียนรู้ หากมีโอกาสให้พวกเขาได้เรียนรู้โลกที่สามารถดำรงอยู่ได้และการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม การมีสภาพรับรู้ รับข่าวสารเหมือนคนอื่นๆ ทั่วไป และเมื่อเข้าสู่กระบวนการเรียนการสอนในรั้วมหาวิทยาลัย นักศึกษาพิการไม่ได้มีความแตกต่างจากนักศึกษาทั่วไป และการจัดการศึกษาจะต้องคำนึงถึงความเสมอภาค และผู้บริหารมหาวิทยาลัยมีความเชื่อว่า คนพิการเป็นบุคคลที่เรียนรู้ได้ สามารถอยู่ร่วมในสังคมได้ ไม่ใช่ภาระของสังคม และคำพูด/ข้อความที่ไม่ควรใช้ คือ ไม่อยากให้ใครเรียกพวกเขาว่า “คนพิการ”

ในส่วนของอาจารย์ประจำที่มีความใกล้ชิดกับนักศึกษา พบว่า อาจารย์ประจำทั้งหมดเชื่อในความสามารถของคนพิการในการเข้าศึกษา โดยอาจารย์ประจำท่านหนึ่งได้ให้ข้อเสนอแนะว่า คนพิการเป็นผู้ที่มีความสามารถเรียนรู้และอยู่ร่วมกันได้ โดยทางมหาวิทยาลัยมีการจัดระบบ “buddy system” ให้กับนักศึกษา การให้เพื่อนช่วยเหลือเพื่อนในที่นี้ไม่ใช่ช่วยเหลือทุกอย่าง เมื่อใดก็ตามที่มีการสั่งงานไปจะให้มีการจับคู่เพื่อให้อธิบายกัน มีคนจดคำบรรยาย การใช้เครื่องอัดเทป การใช้ภาษามือ เป็นเครื่องสนับสนุนให้เพื่อนดูแลกันว่ามีปัญหาอะไรหรือไม่ในการเรียนการสอน และทุกกลุ่มจะมีคนพิการเข้าไปอยู่ด้วยและเมื่อมีการนำเสนอหน้าชั้นเรียนจะให้ออกาสคนพิการพูดหน้าชั้นเรียน เพื่อเป็นการสร้างสังคมในห้องเรียนให้เกิดการยอมรับคนพิการเกิดขึ้นและเมื่อกล่าวถึงคนพิการอยากให้เขาช่วยตนเอง พัฒนานตนเอง และ

สังคมยอมรับ ในระบบการจัดการศึกษาเรียนร่วม สังคมยังให้น้อยมาก และมองว่า “คนพิการไม่ใช่ภาระของสังคม เพราะคนทุกคนเป็นภาระของกันและกันและเชื่อมโยงกันด้วยวัฏจักรของสังคม” และไม่ควรรำคาญคนพิการมาล้อเลียน

ขณะที่เพื่อนร่วมชั้นเรียนซึ่งเป็นนักศึกษาชั้นปีที่สามสาขาการจัดการทั่วไป ที่มีเพื่อนร่วมเรียนเป็นคนพิการทางหู และเป็นใบ้ ได้ให้ข้อมูลที่น่าสนใจว่า คนพิการทางหูจะสื่อสารเฉพาะกับคนพิการทางหูด้วยกัน และเวลาทำงานกลุ่มจะเป็นกลุ่มที่มีลักษณะแบบเดียวกัน และมีความตั้งใจในการเรียน มีการช่วยเหลือกันและกันในบางครั้ง เวลาที่เจอกันจะมีการทักทายกันด้วยการยิ้ม สำหรับนักศึกษาอีกกลุ่มหนึ่งเป็นนักศึกษาชั้นปีที่สอง คณะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ได้กล่าวถึงข้อความ/คำพูดที่ไม่ควรพูดถึงคนพิการ เช่น “ต่ำ และไร้ค่า” และในความคิดของเพื่อนร่วมชั้นเรียนมองว่ามีอะไรช่วยเขาได้บ้างให้เขาเป็นปกติ สัญลักษณ์ที่นึกถึงเมื่อกล่าวถึง คนพิการ ได้แก่ รูปรถเข็น แว่นตา ไม้เท้า แว่นดำ วีลแชร์ ภาพคนไม่มีขา ภาพคนตาบอดจูงมือกัน เป็นต้น ส่วนผู้ประกอบการมีการให้นิยามความหมายของคนพิการที่แตกต่างกัน เช่น “คนที่ร่างกายไม่สมบูรณ์” หรือ “บุคคลที่อวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่งหายไปหรือเป็นใบ้” หรือ “บุคคลที่มีอวัยวะไม่ครบ 32 ส่วนรวมทั้งด้านสติปัญญา” สัญลักษณ์ที่ทำให้นึกถึงคนพิการ คือ ไม้ค้ำยัน รถวีลแชร์ รูปคนพิการนั่งวีลแชร์ สำหรับการศึกษาของคนพิการ มีความเห็นว่าคนพิการน้อยราย จะได้รับการศึกษาที่ดีและเชื่อว่าเขาสามารถปรับตัวเพื่ออยู่รอดในสังคมได้ คนพิการมีความสามารถพอๆ กับคนปกติ และไม่เป็นภาระของสังคม เพียงแค่ขาดการดูแลเอาใจใส่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

จากข้อมูลการสัมภาษณ์ข้างต้น สามารถวิเคราะห์ได้ว่ากลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารมหาวิทยาลัย อาจารย์ประจำ เพื่อนร่วมชั้นเรียน และผู้ประกอบการ มีค่านิยมต่อคนพิการ ดังนี้

1) การให้นิยามคนพิการ คนพิการ หมายถึง

“ความบกพร่องทางร่างกายส่วนใดส่วนหนึ่ง ความพิการไม่ใช่ความพิการทั้งหมด สามารถพัฒนาได้ การให้การศึกษาคือการให้โดยไม่ต้องคำนึงถึงความพิการ”

“คนที่ร่างกายไม่สมบูรณ์”

“บุคคลที่อวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่งหายไปหรือเป็นใบ้”

“บุคคลที่มีอวัยวะไม่ครบ 32 ส่วนรวมทั้งด้านสติปัญญา”

“คนที่ไม่สามารถทำได้เหมือนคนปกติ”

ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นภาพของความบกพร่องทางด้านร่างกาย อาทิ ความบกพร่องทางสติปัญญา ความบกพร่องทางการพูด ความบกพร่องทางร่างกายส่วนใดส่วนหนึ่ง สิ่งที่สำคัญคือ ความบกพร่องนั้นไม่ใช่ความบกพร่องทางร่างกายทั้งหมด และยังสามารถพัฒนาได้โดยการให้การศึกษา ซึ่งเป็นค่านิยมทางการศึกษาประการหนึ่งอันเป็นรูปแบบความคิดของสมาชิกในสังคม ซึ่งได้แก่ ผู้บริหารมหาวิทยาลัย อาจารย์ประจำ เพื่อนร่วมชั้นเรียนและผู้ประกอบการที่จะพิจารณาตัดสินและประเมินค่าว่าสิ่งใดมีคุณค่า มีประโยชน์พึงปรารถนา ถูกต้องเหมาะสม ดีงาม ควรที่จะยึดถือและประพฤติปฏิบัติและให้โอกาสทาง

การศึกษากับคนพิการนั้นคือ ให้โอกาสพวกเขาได้เรียนรู้โลกที่สามารถดำรงอยู่ได้และการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

๒) ความเชื่อที่ว่า คนพิการสามารถเรียนรู้ได้และอยู่ร่วมในสังคมได้ ซึ่งมีผลต่อรูปแบบ การจัดการเรียนการสอนควรที่จะควรจะต้องก่อให้เกิดการเรียนรู้ การมีสิ่งอำนวยความสะดวกที่เพียงพอ และการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนพิการและเพื่อนร่วมชั้นเรียนที่เกิดจากการทำงานกลุ่มและระบบ “buddy system” จะทำให้นำไปสู่การยอมรับทางสังคม คนพิการมีความต้องการการยอมรับ (self-esteem) ความรู้สึกคุณค่าในตนเอง (self-concept) ความรู้สึกมีคุณค่าโดยการรับรู้จากการปฏิบัติของบุคคลรอบข้างและการยอมรับของบุคคลอื่นๆ ซึ่งเกิดขึ้นจากการมีปฏิสัมพันธ์

๓) สัญลักษณ์ส่วนใหญ่สื่อถึงคนพิการ ได้แก่ วีลแชร์ สะท้อนให้เห็นว่าสัญลักษณ์อันนี้เป็นสิ่งที่ปรากฏลักษณะเชิงสัญลักษณ์ (symbolic) โดยเฉพาะการสื่อความหมายถึงชะตากรรมของการมีชีวิตอยู่ของมนุษย์ ที่มีความพิการทางการเคลื่อนไหว สื่อให้เห็นถึงความไม่สมบูรณ์พร้อมของชีวิต และเป็นสัญลักษณ์ที่มีการปรากฏโดยทั่วไป

๔) คนพิการไม่ใช่ภาระของสังคม กลุ่มตัวอย่างมีค่านิยม ความเชื่อ ต่อคนพิการในทางบวกและมีข้อความที่สื่อให้เห็นว่า คนปกติทั่วไปก็เป็นภาระสังคมเหมือนกัน ดังข้อความที่ว่า “คนทุกคนเป็นภาระของกันและกันและเชื่อมโยงกันด้วยวัฏจักรของสังคม”

๕) วัฒนธรรมเฉพาะของคนพิการ โดยเฉพาะคนพิการทางการได้ยิน ในสภาพแวดล้อมทางจิตวิทยา ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวเรา นอกตัวเรา สังเกตได้ เพื่อนร่วมชั้นเรียนสังเกตได้ว่า คนพิการทางการได้ยินมีเพื่อนเฉพาะกลุ่มที่มีความบกพร่องเหมือนกัน ส่งผลให้เพื่อนร่วมชั้นเรียนเกิดการรับรู้ถึงความไม่เหมือนคนอื่นทางกายภาพ ทำที่ อาการกริยาที่แสดงต่อเพื่อนร่วมชั้นเรียน ในขณะที่เพื่อนร่วมชั้นอีกกลุ่มหนึ่งมีการยอมรับในความสามารถของคนพิการและมีความเห็นว่าควรเปิดโอกาสทางการศึกษาให้กับคนพิการมากขึ้น

๖) ข้อความ/คำพูดที่มีผลกระทบต่อคนพิการ พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่า ข้อความ/คำพูดต่อไปนี้ไม่ควรพูด ได้แก่ “ต่ำ และไร้ค่า” หรือ “คนพิการ” หรือ “ภาระของสังคม” คำต่างๆ เหล่านี้ทำให้เกิดการแบ่งแยกคุณลักษณะ ชนชั้น และทำให้คนพิการรู้สึกถึงความแปลกแยกการไม่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม การรู้สึกว่าตนเองมีความแตกต่างซึ่งจะนำไปสู่การป้องกันตนเอง เช่น การเก็บกด การโทษผู้อื่น การแสดงออกในสิ่งที่ตรงกันข้ามกับความรู้สึกที่แท้จริง และการถอยหนีกับสิ่งที่เผชิญ (ทวี เชื้อสุวรรณทวี, ๒๕๕๑ก, หน้า ๔๕)

๗) การจัดสวัสดิการด้านการศึกษาของคนพิการ กลุ่มตัวอย่างได้ให้ข้อคิดที่คล้ายคลึงกันซึ่งเป็นการสะท้อนตั้งแต่ระดับผู้บริหารมหาวิทยาลัย อาจารย์ประจำ เพื่อนร่วมชั้นเรียน และผู้ประกอบการในส่วนของผู้บริหารมหาวิทยาลัย พบว่า ในการจัดการเรียนการสอนตามสวัสดิการที่ควรได้รับของคนพิการมีความเหมาะสมและเพียงพอ หากแต่สิ่งที่ไม่เอื้อให้เกิดกระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพคือ สิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ อาทิ ทางลาด เครื่องช่วยฟัง เครื่องบันทึกเสียง หูฟัง เป็นต้นและควรจัด

งบประมาณพิเศษเพื่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก มีศูนย์การให้บริการเพิ่มมากขึ้นในขณะที่อาจารย์ประจำมองว่า “นโยบายของรัฐบาล สวัสดิการต่างๆ มีความเพียงพอ เหมาะสมกับคนพิการ มีความเพียงพอแต่พอลงมือในภาคปฏิบัติกลับมีปัญหา เข้าหลักการที่ว่า คนทำไม่ได้คิด คนคิดไม่ได้ทำ” นอกจากนี้โอกาสทางการศึกษาที่ได้รับของคนพิการควรทำให้คนพิการเข้าถึงได้มากขึ้น และในรูปแบบการสอนการสั่งงานควรจะมีการปรับให้เหมาะสมตามสภาพความบกพร่อง คำนี้ถึงศักยภาพของคนพิการ เนื่องจากคนพิการแต่ละคนไม่เหมือนกัน ดังนั้นจำเป็นจะต้องมีการประเมินความต้องการว่าคนพิการต้องการเรียนที่ไหน ไม่ควรนำสถาบันมาเป็นตัวตั้งแต่ควรให้โอกาสทางการศึกษาเมื่อคนพิการเรียกร้องทางการศึกษา ดังนั้นคนพิการก็ต้องสอบเหมือนนักศึกษาคนอื่น ๆ ในด้านสื่ออุปกรณ์การเรียนการสอนยังขาดแคลน เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ เครื่องอัดเสียง ลำโพงภาษามือ รถเข็น การอำนวยความสะดวกทางลาด จะต้องจัดให้พร้อมเพื่อการศึกษาสำหรับเพื่อนร่วมชั้นเรียน โดยส่วนใหญ่มีความเห็นว่า เพื่อให้คนพิการสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพควรมีการเปิดโอกาส ยอมรับคนพิการมากขึ้น ให้เขาเข้าถึงการศึกษาอย่างเท่าเทียม ซึ่งมีข้อความหนึ่ง ที่สื่อให้เห็นภาพของคนพิการได้อย่างชัดเจน ที่ว่า “คนพิการไม่ได้พิการแต่สิ่งแวดล้อมต่างหากที่ทำให้พิการ” ส่วนผู้ประกอบการ มีความเห็นในเรื่องของการจัดการศึกษาควรเพิ่มเติมในเรื่องของทุนการศึกษาและสิ่งอำนวยความสะดวกในการเข้าศึกษา “การจัดการศึกษาต้องพิจารณาความพิการเป็นหลัก และเมื่อคนพิการได้รับการศึกษาเขาจะสามารถเลี้ยงดูตนเองและลดภาระของสังคมและเศรษฐกิจ” ดังนั้นควรจัดการศึกษาให้คนพิการมีการศึกษาสูงๆ คนพิการเป็นคนที่มีความสามารถพิเศษเหนือกว่าคนปกติและสามารถอยู่ร่วมกันได้ในการจัดการเรียนการสอนควรจัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับคนพิการ เพราะคนพิการไม่ใช่ภาระของสังคม

ผลการวิจัยเกี่ยวกับค่านิยมที่มีต่อสวัสดิการด้านการศึกษาของคนพิการ พบว่า เมื่อกล่าวถึงการศึกษาจะมีคำที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เสมอภาค ทั่วถึง เพียงพอ เป็นธรรม และโอกาส ซึ่งเป็นคำที่แสดงถึงความต้องการทางการศึกษา และการเคลื่อนไหวเพื่อ “สิทธิ” และ “ความเท่าเทียม” ตามกฎหมาย นโยบายของรัฐที่ควรจะได้รับนั่นเอง สิ่งที่เกี่ยวข้อง คือ การมีกฎหมายเกี่ยวกับคนพิการ การมีนโยบายสวัสดิการด้านต่างๆ สำหรับคนพิการ ส่วนที่ขาดแคลนคือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการนำกฎหมาย นโยบายเหล่านี้ไปปฏิบัติเพื่อคนพิการมากน้อยแค่ไหน ทำอย่างไรให้คนพิการสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากสวัสดิการเหล่านั้นได้จริง เมื่อพิจารณาจากผลการสัมภาษณ์มีข้อสังเกตที่น่าสนใจว่า สิ่งที่สังคมจัดสรรให้คนพิการเป็นความต้องการของคนพิการจริงหรือไม่?

จากการสัมภาษณ์ พบว่า สวัสดิการด้านการศึกษาที่จัดสรรให้คนพิการ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของทุนการศึกษา เครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ ยังไม่เพียงพอต่อคนพิการ เช่น นักศึกษาที่พิการด้านการเคลื่อนไหวที่เรียนร่วมกับนักศึกษาปกติ เวลาที่เคลื่อนย้ายเพื่อไปเรียนอีกวิชาหนึ่งลำบากมาก เนื่องจากทางเชื่อมที่จะไปยังสถานที่เรียนอีกที่หนึ่งไม่มีทางลาด หรือในกรณีที่นักศึกษาพิการทางการได้ยิน จะต้องมีความอำนวยความสะดวกในการเรียน เช่น เอียร์โม เมื่อนักศึกษาพิการเติบโตขึ้นขนาดของหูจะมีการขยายมากขึ้นทำให้เอียร์โมอันเดิมไม่สามารถใช้ได้ แต่จำเป็นต้องใช้แต่ไม่สามารถหาซื้ออันใหม่ได้เนื่องจากขาดทุนทรัพย์เพราะทุนการศึกษาไม่ได้ครอบคลุมไปถึงอุปกรณ์ที่จำเป็นของนักศึกษาพิการ และสิ่งหนึ่ง

ที่เป็นปัญหา คือ “การจัดการศึกษาต้องพิจารณาความพิการเป็นหลัก และเมื่อคนพิการได้รับการศึกษา เขาจะสามารถเลี้ยงดูตนเองและลดภาระของสังคมและเศรษฐกิจ” นี่เป็นสิ่งสำคัญที่ว่า “การจัดสรรอะไรก็ตาม ต้องคำนึงถึงความจำเป็นและสภาพความพิการด้วย” และจากการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้ค้นพบข้อคิดที่สำคัญที่ว่า ในประเทศไทยมีค่านิยม ความเชื่อ การใช้ข้อความ การให้ความหมายของคนพิการในลักษณะแบบดั้งเดิม คือ การสงเคราะห์ อุปถัมภ์ ไปสู่แนวคิดใหม่ คือ การส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย ความเท่าเทียม การเสริมพลังให้กับคนพิการ/ศักยภาพการพึ่งตนเอง และการมีวิถีชีวิตที่อิสระของคนพิการมากขึ้น

ผลการวิจัยด้านการยอมรับของสังคมที่มีต่อการจัดสวัสดิการด้านการศึกษาของคนพิการ

เมื่อทางมหาวิทยาลัยมีการจัดการศึกษาให้กับคนพิการจนกระทั่งจบการศึกษาและสามารถออกไปทำงานยังสถานประกอบการได้ เส้นทางอาชีพของคนพิการมีความแตกต่างอย่างไรกับคนปกติทั่วไป และสังคมมีการยอมรับความสามารถมากน้อยเพียงใด ข้อมูลต่างๆ เหล่านี้จะถูกถ่ายทอดโดย ผู้บริหารมหาวิทยาลัย อาจารย์ประจำ และผู้ประกอบการ โดยผู้บริหารมหาวิทยาลัยท่านได้กล่าวถึงกรณีที่นักศึกษาพิการจบแล้ว เส้นทางการทำงานของเขาเป็นไปได้ 2 กรณี คือ กรณีที่ 1 ทำงานที่มหาวิทยาลัย กรณีที่ 2 ผู้ประกอบการภายนอกมหาวิทยาลัยติดต่อมา เป็นไปได้ยากมากที่นักศึกษาพิการจะไปติดต่อสมัครงานเองเนื่องจากติดปัญหาในการสื่อสาร ในส่วนของการทำงานในมหาวิทยาลัย พบว่า นักศึกษาที่ทำงานในมหาวิทยาลัย จะมีปัญหาในเรื่องของครอบครัวที่ไม่มั่นใจว่า บุตรหลานของตนจะออกไปทำงานข้างนอกได้ ถึงแม้ ณ ขณะนี้จะทำงาน ผู้ปกครองบางคนต้องมานั่งเฝ้า คอยติดตาม สำหรับกรณีที่ 2 นักศึกษาพิการมีความมั่นใจและถูกฝึกให้มีความอ่อนน้อมถ่อมตน คนอื่นจะรับรู้ว่าเขาไม่ปกติ และส่วนใหญ่ยอมรับ เขาเปิดกว้างให้คนพิการสามารถเข้ามาทำงานได้ ผลสะท้อนกลับจากสถานประกอบการ คือ มีความพึงพอใจในผลการปฏิบัติงานและไม่มีปัญหาเรื่องปฏิสัมพันธ์ ในขณะที่อาจารย์ประจำ ท่านได้กล่าวถึงเรื่องของการทำงานว่า ปัญหาที่สำคัญของการทำงาน คือ ทำอย่างไรให้เกิดสัดส่วนของคนพิการที่เหมาะสมในสถานประกอบการ? และอาจารย์ประจำท่านหนึ่งได้ให้ข้อมูลที่น่าสนใจเรื่องเส้นทางอาชีพของคนพิการว่า ในการส่งนักศึกษาพิการไปยังสถานประกอบการนั้น ทางเราจะมีโครงการสานฝันวิชาชีพ การออกฝึกสอนซึ่งเราได้งบประมาณมาจากโครงการไทยเข้มแข็ง ซึ่งเป็นโครงการที่ดีแต่ข้อเสีย คือ เป็นงบประมาณที่ไม่ต่อเนื่อง นอกจากนี้นักศึกษาบางส่วนที่เรียนจบก็มีการเดินทางกลับสู่ภูมิลำเนา และมีสถานประกอบการหลายที่ที่ติดต่อมาเพื่อรับนักศึกษาพิการเข้าทำงาน โดยเฉพาะนักศึกษาพิการทางการได้ยิน เพราะเขาเป็นเด็กน่ารัก สำหรับผู้ประกอบการต่างมีทัศนคติต่อการทำงานของ คนพิการที่แตกต่างกันในเรื่องของคุณลักษณะ เช่น คนพิการมีความอดทน ไม่พ้อ แต่สิ่งที่มีความคล้ายคลึงกัน คือ คนพิการไม่ใช่ภาระของสังคม คนพิการเป็นคนที่มีความสามารถในการคัดเลือกคนพิการเข้าทำงานจะคัดเลือกให้สอดคล้องกับตำแหน่งหน้าที่การปฏิบัติเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาทำไม่ได้ และลาออกหรือการเปลี่ยนงานบ่อย และทางสถานประกอบการจะมีสวัสดิการสิ่งอำนวยความสะดวกให้เป็นอย่างดี เพราะทางสถานประกอบการมีการยอมรับในความสามารถของคนพิการและถือว่าคนพิการ

คือ สมาชิกในสถานประกอบการและเป็นส่วนหนึ่งของการทำงานให้สำเร็จ ดังนั้นทางรัฐบาลควรมีนโยบายส่งเสริมและจัดสวัสดิการให้เพียงพอต่อความต้องการของคนพิการ ดังข้อความที่ว่า “คนพิการ คือประชากรกลุ่มหนึ่งของประเทศหากรัฐบาลมีการส่งเสริมและสนับสนุนกลุ่มคนเหล่านี้ศักยภาพของกลุ่มคนเหล่านี้ก็ไม่ด้อยไปกว่ากลุ่มบุคคลที่มีความสามารถปกติเลย”

สำหรับผลการปฏิบัติงานของคนพิการ พบว่า ผู้บริหารมหาวิทยาลัยและอาจารย์ประจำได้ให้ข้อคิดเห็นว่ามีทั้งทางบวกและทางลบ ส่วนปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานไม่มีปัญหา นักศึกษาพิการที่ออกไปทำงานข้างนอกคือนักศึกษาพิการที่มีการเปิดกว้างและครอบครัวยอมรับ ส่วนผู้ประกอบการได้มีการกล่าวถึงการยอมรับในสังคมการทำงานของคนพิการว่า ในการทำงานคนพิการไม่ได้เป็นภาระ เนื่องจากเขามีความสามารถ ในการทำงานตามตำแหน่งงานที่สถานประกอบการจัดสรรให้โดยคำนึงถึงสภาพความพิการ ตามหลักการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่ว่า การจัดสรรคนให้ตรงกับงาน (put the right man on the right job) โดยมีมุมมองต่อคนพิการในทางบวกและเห็นกลุ่มคนพิการไม่ได้มีความสามารถด้อยไปกว่าคนปกติเลย สิ่งที่ผู้ประกอบการมีความกังวลในเรื่องการทำงานของคนพิการมี 2 ประเด็น คือ 1) การได้ค่าแรงที่ค่อนข้างต่ำ 2) ความอดทนในการทำงานของคนพิการ

สรุปและอภิปรายผล

โดยภาพรวมสามารถสรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารมหาวิทยาลัย อาจารย์ประจำ เพื่อนร่วมชั้นเรียน และผู้ประกอบการ มีค่านิยม และการยอมรับของสังคมที่มีต่อการจัดสวัสดิการด้านการศึกษาของคนพิการในทางบวก ทั้งในมุมมองที่มีต่อความสามารถของคนพิการ ความเชื่อในศักยภาพที่จะเรียนรู้แบบระบบทั่วไประหว่างเพื่อนร่วมชั้น และความสามารถในการประกอบอาชีพ สำหรับวัฒนธรรมมีข้อค้นพบที่น่าสนใจ คือ คนพิการทางการได้ยินจะมีวัฒนธรรมกลุ่มที่มีการสื่อสารโดยใช้ภาษามือ ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าคนพิการทางการได้ยินอาจจะไม่มีความสุขในการอยู่ร่วมกับคนที่ใช้ภาษาพูด สัญลักษณ์ การใช้ข้อความ ของสังคมมีผลกระทบต่อ คนพิการ กลุ่มตัวอย่างหลายท่านมีความเห็นว่ารายการทางโทรทัศน์ไม่ควรนำเรื่องคนพิการมาสะท้อนเป็นเรื่องตลก หรือการล้อเลียน ควรมีการส่งเสริมให้เห็นถึงความสามารถของคนพิการ โดยควรจัดเวลาที่เหมาะสมในการออกรายการเพื่อให้ทุกเพศ ทุกวัย ได้ดูรายการโทรทัศน์ที่มีคนพิการเป็นส่วนหนึ่งของรายการ และรูปแบบการจัดสวัสดิการด้านการศึกษาของคนพิการที่มีการจัดการปัจจุบัน ควรมีการสำรวจความจำเป็นให้สอดคล้องกับสภาพของความพิการ โดยเน้นไปที่การเข้าถึงการใช้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับคนพิการให้สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างไม่ลำบาก และในส่วนของผู้ประกอบการ พบว่า ส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีต่อการทำงานของคนพิการ และยอมรับในความสามารถของคนพิการยอมรับเป็นส่วนหนึ่งของสถานประกอบการและมีข้อกังวลเป็นห่วงคนพิการในเรื่องค่าแรงและอารมณ์ในการทำงานของคนพิการ ในขณะที่ผู้บริหารมหาวิทยาลัยและอาจารย์ประจำแสดงถึงความเป็นกังวลว่าทำอย่างไรให้สัดส่วนของคนพิการเหมาะสมกับสถานประกอบการ ซึ่งท่านได้ให้ข้อเสนอแนะว่า รัฐบาลควรมีการประชาสัมพันธ์ให้สถานประกอบการเข้าใจ รับรู้ และมีทัศนคติทางบวกต่อคนพิการ เพื่อให้สัดส่วน

คนพิการเข้าไปทำงานในสถานประกอบการมีจำนวนมากขึ้น และลดการว่างงานของคนพิการ ไม่ควรจำกัดอาชีพของคนพิการไปที่การขายล็อตเตอรี่เท่านั้น แต่ควรเปิดโอกาสทางการประกอบอาชีพอื่นๆ บ้าง

สำหรับผลการวิจัยเกี่ยวกับค่านิยมที่มีต่อคนพิการ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการให้นิยามคนพิการ และเน้นไปที่การให้โอกาสพวกเขาได้เรียนรู้โลก ที่สามารถดำรงอยู่ได้และการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ซึ่งมีความสอดคล้องกับโครงการกิจกรรมเวทีสัญจร “ชวนทำหนังสือ” หัวข้อ ความพิการ (Disability Film Award 2008) ที่ผู้เข้าชมภาพยนตร์และร่วมฟังการเสวนา พบว่า ความพิการมีหลายประเภท ซึ่งถ้ามีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้ตามความต้องการของความพิการแต่ละแบบ ก็จะทำให้คนพิการสามารถดำรงอยู่ได้ แม้ว่าคนพิการจะเป็นคนกลุ่มน้อยแต่ก็เป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่เต็มไปด้วยความหลากหลายของการมีร่างกายหรือสภาพการรับรู้ที่ไม่เหมือนคนอื่นๆ ทัวไป ก็ไม่แตกต่างจากความหลากหลายด้านชาติพันธุ์และวัฒนธรรม (เกศินี จุฑาวิจิตร และคณะ, ๒๕๕๑, หน้า ๑๑-๑๒) ในด้านความเชื่อที่ว่า คนพิการสามารถเรียนรู้ได้และอยู่ร่วมในสังคมได้ พบว่ามีความขัดแย้งกับงานของสิรินาถ บุญเกียรติ (๒๕๓๕, หน้า ๖๘ อ้างถึงใน อรรถพร สิริวัฒนธกุล, ๒๕๕๓, หน้า ๕๒) ที่พบว่า ทศนะของนายจ้างที่มีต่อความสามารถของคนพิการ คือ ไม่คิดว่าคนพิการจะมีขีดความสามารถเท่าคนปกติ ส่วนสัญลักษณ์ที่สื่อถึงคนพิการ ได้แก่ วีลแชร์ ซึ่งสัญลักษณ์ดังกล่าวเป็นสัญลักษณ์ที่กลุ่มตัวอย่างตอบตรงกันมากที่สุด ซึ่งเป็นการมองว่าเมื่อนึกถึงคนพิการจะนึกถึงความพิการทางการเคลื่อนไหวซึ่งในงานวรรณกรรมเรื่องเงาจันทร์ เป็นนวนิยายที่เขียนโดย กฤษณา อโศกสิน (๒๕๓๘) มีการกล่าวถึงคนพิการว่า “มีข้อจำกัดด้านการเคลื่อนไหว” และได้กล่าวเสริมว่า หากมีสิ่งอำนวยความสะดวกในเรื่องนี้เหมาะสมเพียงพอก็ไม่น่าจะมีปัญหาต่อการดำรงชีวิต (กุลภา วจนสาระ, ๒๕๔๘, หน้า ๒๙-๓๒) ซึ่งมีความสอดคล้องกับกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๕๔ บุคคลซึ่งพิการหรือทุพพลภาพ มีสิทธิเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากสวัสดิการสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะและความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐ และพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๒๐ (๓) กำหนดให้จัดทำสิ่งอำนวยความสะดวก เทคโนโลยีหรือความช่วยเหลืออื่นใด เพื่อการทำงานและการประกอบอาชีพของคนพิการ ในด้านค่านิยม ความเชื่อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีค่านิยม ความเชื่อ ต่อคนพิการในทางบวก ซึ่งเป็นผลจากการประชาสัมพันธ์การณรงค์ให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับคนพิการ ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานของสิรินาถ บุญเกียรติ (๒๕๓๕, หน้า ๖๘ อ้างถึงใน อรรถพร สิริวัฒนธกุล, ๒๕๕๓, หน้า ๕๓) ที่ให้ข้อเสนอแนะว่า ควรรณรงค์ให้สาธารณชนทราบเกี่ยวกับคนพิการเพื่อเปิดโอกาสให้คนพิการได้เข้ามามีส่วนร่วมฝึกและทำงานร่วมกับคนปกติเพื่อเป็นการสร้างการยอมรับทางสังคมและสร้างทัศนคติที่ดี ส่วนข้อความ/คำพูดต่อไปนี้ไม่ควรพูดต่อคนพิการ ได้แก่ “ต่ำ และไร้ค่า” หรือ “คนพิการ” หรือ “ภาระของสังคม” ซึ่งคล้ายคลึงกับงานวรรณกรรมที่มีการนำความพิการไปใช้เป็นเครื่องตัดสินคุณค่าของความเป็นมนุษย์และเป็นเครื่องพิสูจน์ความดี/ไม่ดี เช่น “ไอ้ผู้ช่วยพิการ ตกลง เงินก็ไม่มี คนพรรค์นี้อย่าว่าแต่มาเป็นลูกเขย สักเป็นคนชั่วรตหนักยังไม่เอา.....” (ว.วินิจฉัยกุล, ๒๕๔๗, หน้า ๒๔๔ อ้างถึงใน กุลภา วจนสาระ, ๒๕๔๘, หน้า ๔๐) นอกจากนี้คนพิการไม่ต้องการเป็นตัวตลก ไม่ต้องการถูกมองว่าเป็นผู้ไร้ความสามารถหรือเป็นภาระ ไม่ต้องการที่จะถูกรังเกียจ แต่ในขณะเดียวกันก็ไม่ได้ต้องการการป้อย

หรือการดูแลที่เป็นพิเศษเกินจริงและไม่ต้องการที่ถูกคาดหวังว่าเป็นคนดีกว่าคนธรรมดา (เกดินี จุฑาวิจิตร และคณะ, 2551, หน้า 12) อย่างไรก็ตามความพิการแต่ละประเภทมีวัฒนธรรมกลุ่มไม่เหมือนกัน ซึ่งจากการวิจัย พบว่า คนพิการทางการได้ยินมีวัฒนธรรมกลุ่ม ซึ่งเป็นการตอบสนองจากคนพิการที่มีต่อสังคม ความพิการประเภทนี้แบ่งออกเป็น คนหูตึง และคนหูหนวก คนหูหนวกในมุมมองของนักมานุษยวิทยา หมายถึง คนกลุ่มน้อยที่มีภาษาและวัฒนธรรมเป็นของตนเอง และมักจะตั้งคำถามและศึกษาค้นคว้าประเด็นต่อไปนี้ 1) ทำไมคนหูหนวกจึงเป็นกลุ่มคนที่มีภาษาและวัฒนธรรมของตนเอง 2) วัฒนธรรมของคนหูหนวกคืออะไร 3) ภาษาของคนหูหนวกคืออะไร คนหูหนวกร้อยละ 90 เกิดในครอบครัวที่มีพ่อแม่เป็นคนพิการด้านการได้ยิน ซึ่งใช้การพูดและการฟังในการสื่อสาร แต่คนหูหนวกไม่ได้ยินและพูดไม่ได้จึงไม่มีความสุขกับการอยู่ร่วมกับคนใช้ภาษาพูด จึงเป็นเหตุผลที่ทำให้คนหูหนวกรวมกลุ่มกันตามสถานที่ต่างๆ เพื่อพูดคุยกันด้วยภาษามือ การรวมกลุ่มของคนหูหนวกทำให้เกิดวัฒนธรรมหรือวิถีของคนหูหนวกขึ้น (ทวี เชื้อสุวรรณทวี, 2551ข, หน้า 151)

ผลการวิจัยเกี่ยวกับสวัสดิการด้านการศึกษาของคนพิการ พบว่า เมื่อกล่าวถึงการศึกษามักจะมีคำที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เสมอภาค ทัวถึง เพียงพอ เป็นธรรม และโอกาส ซึ่งเป็นคำที่แสดงถึงความต้องการทางการศึกษา และการเคลื่อนไหวเพื่อ “สิทธิ” และ “ความเท่าเทียม” ตามกฎหมาย และนโยบายของรัฐที่ควรจะได้รับนั่นเอง สิ่งที่เกี่ยวข้อง คือ การมีกฎหมายเกี่ยวกับคนพิการ การมีนโยบายสวัสดิการด้านต่างๆ สำหรับคนพิการ ส่วนที่ขาดแคลน คือ เครื่องอำนวยความสะดวกหรือการให้บริการทางการศึกษาแก่คนพิการ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ เครื่องอัดเสียง ลำภาษามือ รถเข็น การอำนวยความสะดวกทางลาด เป็นต้น นอกจากนี้เพื่อให้สังคมมีการยอมรับความสามารถทางการศึกษาของคนพิการอย่างแท้จริง สังคมควรมีการสนับสนุนซึ่งอาจจะกระทำได้หลากหลายรูปแบบทั้งอารมณ์ การยอมรับและเห็นคุณค่า และการยอมรับเป็นส่วนหนึ่งของสังคมซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเสาวภา วิชิตวาท (2534) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองการสนับสนุนทางสังคมกับพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้ป่วยที่สูญเสียแขนขาที่พบว่าผู้ป่วยมีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองและมีการสนับสนุนทางสังคมสูง จะมีพฤติกรรมการดูแลตนเองดีกว่าผู้ป่วยที่มีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองต่ำ และการสนับสนุนทางสังคมต่ำ รวมถึงสมาชิกครอบครัวมีบทบาทในการสนับสนุนทางครอบครัวและสังคมแก่ผู้พิการ (กชกร ศรีสัมพันธ์, 2537 ; ไพสิน คำไพรินทร์, 2538)

ส่วนผลการวิจัยเกี่ยวกับการยอมรับทางสังคมด้านการประกอบอาชีพของคนพิการ พบว่าผู้ประกอบการได้มีการกล่าวถึงการยอมรับในสังคมการทำงานของคนพิการว่า ในการทำงาน คนพิการไม่ได้เป็นภาระ เนื่องจากเขามีความสามารถ ซึ่งมีความสอดคล้องกับโครงสร้างการยอมรับที่แบ่งออกเป็น 3 ส่วน (Roger, 1986 อ้างถึงใน วรรณวิสาข์ พลขยัน, 2551, หน้า 53) คือ การยอมรับสิ่งที่มีอยู่เดิม เกี่ยวข้องกับตัวแปรที่มีอยู่เดิมก่อน แบ่งได้ 2 กลุ่ม คือ 1) คุณลักษณะของประชากร ได้แก่ ค่านิยมทัศนคติ ความสามารถทางการมอง ทักษะการคิดรวบยอด สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม อายุ ระดับการศึกษา รายได้ ฯลฯ ตลอดจนการติดต่อกับโลกภายนอกและการเป็นผู้นำทางความคิดที่แสดงต่อคนพิการโดยมองว่าคนพิการมีความสามารถในการทำงานตามสภาพของความพิการ 2) การรับรู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ได้แก่ บทสถานการณ์ของระบบสังคมในด้านความไวในการยอมรับ เช่น เพื่อให้การศึกษาของคนพิการมีประสิทธิภาพ ผู้ที่

เกี่ยวข้องมีการรับรู้และพยายามจัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของคนพิการ นอกจากนี้ ในสถานประกอบการก็มีการปฏิบัติเช่นเดียวกันตามสวัสดิการที่ควรได้รับ ในด้านกระบวนการทางมหาวิทยาลัยและสถานประกอบการมีการประชาสัมพันธ์และมีการจัดกิจกรรมให้บุคคลอื่นๆ ได้รับทราบว่า มีคนพิการเป็นส่วนหนึ่งของมหาวิทยาลัยและสถานประกอบการ โดยผลที่เกิดขึ้น ได้แก่ การยอมรับหรือไม่ยอมรับ ในด้านโครงสร้างการยอมรับทางสังคม อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่าคนพิการมีความต้องการการยอมรับ (self-esteem) ความรู้สึกคุณค่าในตนเอง (self-concept) ความรู้สึกคุณค่าโดยการรับรู้จากการปฏิบัติและการยอมรับของบุคคลอื่น ซึ่งเกิดขึ้นจากการมีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่นๆ และสิ่งแวดล้อม นอกจากการยอมรับทางสังคมแล้ว ความสัมพันธ์ของมนุษย์ไม่ได้แค่ต้องการพึ่งตนเองได้เท่านั้นหากแต่ต้องการเครือข่ายการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันการได้รับการสนับสนุนทางสังคม โดยคอป (Cobb, 1976, pp. 300-301 อ้างถึงใน ฐิติมา กุลอัชชะกิจ, 2549, หน้า 59) ได้ให้ความหมายของการสนับสนุนทางสังคม ในแง่ของการรับรู้ข้อมูลของบุคคล โดยแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) การรับรู้การสนับสนุนทางอารมณ์ คือ การให้ความรัก การดูแลเอาใจใส่ ซึ่งมักมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดและผูกพันกัน 2) การให้การยอมรับ และการเห็นคุณค่า 3) การได้มีส่วนร่วมและเป็นส่วนหนึ่งของสังคม จะเห็นได้ว่าการยอมรับทางสังคมมีความสัมพันธ์กับการสนับสนุนทางสังคม โดยมีความเชื่อที่ว่า คนพิการที่ได้รับการยอมรับจะสามารถเรียนรู้ และมีโอกาสประสบความสำเร็จในชีวิต สามารถพึ่งตนเองได้ อย่างไรก็ตามในงานของสุวรรธรรม มงคลสวัสดิ์ (2552, หน้า 61 อ้างถึงใน อรรถวรรณ สิริวัฒนธนกุล, 2553, หน้า 52) ได้แสดงให้เห็นถึงการไม่ยอมรับความสามารถของคนพิการ โดยพบว่าทัศนคติของนายจ้างทั้งภาครัฐและภาคเอกชน มองว่าความพิการเป็นอุปสรรคต่อความเจริญก้าวหน้าของหน่วยงาน ร่วมกับความคิดว่าคนพิการไม่มีความสามารถในการทำงาน คนพิการด้อยกว่าคนไม่พิการ ความไม่เข้าใจอย่างแท้จริงจึงไม่เปิดโอกาสรับคนพิการเข้าทำงาน หรือแม้แต่ในบางแห่งที่รับคนพิการเข้าทำงานก็ยังไม่มีความเข้าใจเรื่องการอยู่ร่วมกันในสังคม ที่รับคนพิการทำงานก็เพราะสงสาร แต่ไม่ได้คำนึงถึงการพัฒนาศักยภาพคนพิการ การดำเนินงานในภาพรวมจึงเป็นการสงเคราะห์มากกว่าการส่งเสริมและพัฒนา และในงานวิจัยของสุภาพร พุ่มพวง (2546) ได้ทำวิจัยเรื่อง การปรับตัวในการทำงานของคนพิการในสถานประกอบการกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า คนพิการส่วนใหญ่มีการปรับตัวในการทำงานอยู่ในระดับปานกลาง โดยการปรับตัวด้านสภาพแวดล้อม พบว่า คนพิการส่วนใหญ่มีความต้องการให้สถานประกอบการจัดที่พักให้ เพื่อสะดวกต่อการเดินทางมาทำงาน ซึ่งเป็นส่วนที่สอดคล้องกับการที่สถานประกอบการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้โดยคำนึงถึงสภาพความพิการ และจัดตำแหน่งงานให้เหมาะสมตามหลักการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่ว่า การจัดสรรคนให้ตรงกับงาน (ไรรยวิทย์ บุญสวัสดิ์, 2554) โดยมีมุมมองต่อคนพิการในทางบวกและเห็นกลุ่มคนพิการไม่ได้มีความสามารถด้อยไปกว่าคนปกติเลย

จากผลการวิจัยสรุปได้ว่า สิ่งที่มีอิทธิพลต่อค่านิยมและการยอมรับของสังคมที่มีต่อการจัดสวัสดิการด้านการศึกษาของคนพิการ คือ ความเข้าใจ การรับรู้ ถึงสิทธิของคนพิการ และการสร้างการยอมรับทางสังคมเกี่ยวกับความสามารถในการเปิดกว้างทางความคิดที่มีกระบวนการสื่อสารที่ดี ทั้งในรูปแบบการประชาสัมพันธ์ทางสื่อโทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ เป็นต้น ซึ่งจะมีส่วนสำคัญในการเปลี่ยนแปลงค่านิยมและการยอมรับทางสังคมให้เกิดการแสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งต่อคนพิการ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรกำหนดนโยบายการจัดสวัสดิการของ คนพิการให้สอดคล้องกับสภาพของความสามารถโดยการสำรวจความจำเป็น/ความต้องการของคนพิการ

1.2 ในการจัดทำนโยบาย และการนำนโยบายไปปฏิบัติ ควรมีการเสริมสร้างความเข้าใจในการทำงานร่วมกัน เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จของนโยบาย ไม่เช่นนั้นอาจเกิดปัญหาที่ว่า “คนทำไม่ได้คิด คนคิดไม่ได้ทำ”

1.3 ควรเปิดโอกาสให้คนพิการด้านต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสวัสดิการด้านต่างๆ ของคนพิการ เพื่อให้ตรงต่อความต้องการที่แท้จริงของคนพิการแต่ละประเภท

2. ข้อเสนอแนะการนำไปปฏิบัติ

2.1 รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการจัดเวทีสาธารณะเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับคนพิการ และเชิญตัวแทนจากมหาวิทยาลัยที่มีคนพิการศึกษาอยู่ นำเสนอวิธีการ จัดการศึกษาให้กับคนพิการต่อมหาวิทยาลัยอื่นๆ เพื่อสร้างแบบแผนการทำงานร่วมกันและนำปัญหา อุปสรรคที่เกิดขึ้นทบทวนร่วมกัน

2.2 ควรมีการเปิดพื้นที่สาธารณะให้กับคนพิการได้เข้ามามีส่วนร่วมในการนำเสนอรายการต่างๆ ผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ โทรทัศน์ เป็นต้น และมีการจัดเวลาที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดการเผยแพร่เรื่องราวดีๆ ของคนพิการให้สาธารณชนรับทราบ

2.3 ควรมีการสำรวจความพึงพอใจของการได้รับสวัสดิการด้านการศึกษาจากคนพิการ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปสู่การพัฒนานโยบายต่อไปในอนาคต

2.4 ควรมีการจัดสวัสดิการอื่นๆ ให้เหมาะสมกับสภาพความสามารถในสถานศึกษาเพิ่มมากขึ้น อาทิ ทางลาด เครื่องอัดเสียง ล่ามภาษามือ รถเข็น และบุคลากรที่จำเป็นเพื่อให้คนพิการได้เข้าถึงบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกได้อย่างแท้จริง

2.5 รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดทำนโยบาย หรือโครงการในการเสริมสร้างเจตคติที่ดีต่อคนพิการทั้งภายในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน

2.6 รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องมีการปรับบทบาทจากการให้คนพิการเดินทางเข้าสู่ระบบ เปลี่ยนเป็นบทบาทเชิงรุกและเพิ่มช่องทางการสื่อสารให้กับคนพิการมากขึ้น เช่น การประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการศึกษาทางสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโทรทัศน์ และการส่งข้อความ เป็นต้น รวมทั้งมีการอธิบายถึงสิทธิของคนพิการให้คนพิการได้เข้าใจและเข้าถึงสวัสดิการด้านต่างๆ

3. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรเพิ่มขนาดกลุ่มตัวอย่างเพื่อให้เห็นถึงความแตกต่างของค่านิยมและการยอมรับทางสังคมที่มีต่อการจัดสวัสดิการด้านการศึกษาของคนพิการ

3.2 ควรเปรียบเทียบค่านิยมและการยอมรับทางสังคมที่มีต่อการจัดสวัสดิการด้านการศึกษาของคนพิการระหว่างมหาวิทยาลัยที่มีคนพิการและมหาวิทยาลัยที่ไม่มีคนพิการ

3.3 ควรมีการศึกษาถึงค่านิยมและการยอมรับทางสังคมที่มีต่อการจัดสวัสดิการด้านการศึกษาของคนพิการในกลุ่มวิชาชีพที่แตกต่างกัน อาทิ แพทย์ พยาบาล นักสังคมสงเคราะห์ นักวิทยาศาสตร์ นักการเมือง นักวรรณกรรม เป็นต้น เพื่อให้เห็นภาพสะท้อนของสังคมมากขึ้นเกี่ยวกับคนพิการ

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.ศิริรัตน์ ชุณหะวัณ อาจารย์ ดร.นภเรณู สัจจรักษ์ ธีระฐิติ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทวี เชื้อสุวรรณทวี และอาจารย์อรุณี ลิ้มมณี ที่กรุณาให้ข้อเสนอแนะและวิพากษ์ผลงานวิจัยนี้ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และขอกราบขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกท่านที่กรุณาสละเวลาและให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยในครั้งนี้

บรรณานุกรม

- กชกร ศรีสัมพันธ์. (2537). **บทบาทของสมาชิกครอบครัวที่มีต่อพฤติกรรมในการเผชิญปัญหาคนพิการ**. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กุลภา วจนสาระ. (2548). **รายงานการวิจัยภาพตัวแทนทางสังคมของคนพิการในสังคมไทย กรณีศึกษาผ่านวรรณกรรมไทย**. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข สำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ ศูนย์สิทธิมนุษยชนเพื่อการพัฒนาคุณภาพทางการแพทย์แห่งชาติ.
- เกศินี จุฑาวิจิตร และคณะ. (2551). **รายงานโครงการกำกับ ติดตามและประเมินภายนอกภายใต้ “โครงการเวทีสังเคราะห์งานทำหนังสือคนพิการและการจัดประชุมสังเคราะห์บทเรียนเพื่อก้าวต่อไปอย่างมีทิศทาง”**. นครปฐม: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- ทวี เชื้อสุวรรณทวี. (2551). **การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน: ความหลากหลายแห่งมิติและนัยยะ**. วารสารวิทยาลัยราชสุดาเพื่อการวิจัยและพัฒนาคนพิการ, 4, 1 (มกราคม-มิถุนายน), 40-57.
- ทวี เชื้อสุวรรณทวี. (2551). **มองความพิการผ่านแนวคิดและทฤษฎี**. กรุงเทพฯ: ธนาเพลส.
- ฐิติมา กุลอักษรกิจ. (2543). **การยอมรับทางสังคมของคนพิการ: ศึกษากรณีศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพของภาครัฐและเอกชน**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ไพลิน คำไพรินทร์. (2538). **สัมพันธภาพในครอบครัวกับการปรับตัวทางสังคมของบุคคลปัญญาอ่อนหลังการจำหน่ายออกจากโรงพยาบาลราชานุกุล**. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ไวยวัฒน์ บุญสวัสดิ์. (2554). **หลักสูตรการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การออกแบบจัดทำโมเดลสมรรถนะความสามารถบุคลากร อย่างเป็นระบบ เพื่อการพัฒนาความสามารถในการแข่งขันทางธุรกิจ**. ค้นเมื่อ พฤษภาคม 1, 2556, จาก http://www.entaining.net/in-house_competency.php
- วรรณวิสาข์ พลขยัน. (2551). **การปรับตัวทางสังคมของคนพิการ: ศึกษากรณีโรงเรียนอาชีวะ พระมหาไถ่ พัทยา**. สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาไทยศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สุภาพร พุ่มพวง. (2546). **การปรับตัวในการทำงานของคนพิการในสถานประกอบการ กรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาประชากรศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.

- เสาวภา วิชิตวาทย์. (2534). **ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง พฤติกรรมทางสังคมกับพฤติกรรม การดูแลตนเองของผู้ป่วยที่สูญเสียแขนขา**. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพยาบาลศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อรรพรณ สิทธิวัฒน์ธนกุล. (2553). **การเข้าถึงโอกาสการทำงานในตลาดแรงงานของคนพิการทางการเคลื่อนไหวหรือทาง ร่างกายในจังหวัดสมุทรปราการ**. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารและนโยบาย สวัสดิการสังคม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Kucsewski, M. G. (2001). Disabilities: An agenda for bioethics. **American Journal of Bioethics**, 1, 3, pp. 36-44.
- Proctor, P. (1978). **Longman dictionary of contemporary english**. England, Burnt Mill: Longman Group.